

УДК 342.7;341-231

ХАРТІЯ ОСНОВНИХ ПРАВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ЗДОБУТКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

С. Добрянський

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна
e-mail: svatolex@yahoo.com*

Досліджено новели юридичного гарантування основоположних прав людини у Європейському Союзі на прикладі Хартії основних прав Європейського Союзу, а також досліджено проблеми її практичного застосування у правопорядку цього міжнародного формування. З урахуванням цього розроблено пропозиції щодо удосконалення конституційного гарантування прав людини в Україні.

Ключові слова: права людини, тенденції розвитку прав людини, юридичне гарантування прав людини, Конституція України.

Однією з найважливіших проблем сучасного суспільного розвитку є питання взаємовідносин держави і громадянина через формування ефективних національних та міжнародних механізмів захисту прав і свобод людини. Адже наявність чи відсутність основних прав і свобод людини і громадянина є найяскравішим показником ступеня розвитку громадянського суспільства, побудови правової держави. Забезпечення прав і свобод людини визначає розвиток більшості країн на шляху політичної демократії, економічного співробітництва, є одним із визначальних завдань процесу реформування українського суспільства, що набуває особливого значення у контексті європейської інтеграції України [1, с. 56].

Країни Європи пройшли досить тривалий шлях від прагнень створення об'єднаної Європи до існування Європейського Союзу (далі – ЄС) у його сучасному вигляді. Понад 50 років відбувається моделювання правових засад інтеграції європейських держав в економічних та політичних відносинах [2, с. 99].

Україна від початку свого державного будівництва виявила намір посісти належне місце у європейському співтоваристві. Першим кроком у цьому керунку став вступ України до Ради Європи (далі – РЄ) і відповідне освоєння нею праволюдних стандартів цієї організації, головними з яких, без сумніву, є правозахисні принципи Європейської конвенції з прав людини (далі – ЄКПЛ) та Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), відображені у його багаторічній практиці. Прийняття 2006 р. Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» стало, вочевидь, незаперечним свідченням серйозності намірів України поступово унормувати своє законодавство та практику його застосування відповідно до означених стандартів. Попри недосконалість низки положень цього закону, що було констатовано у вітчизняній науковій літературі [3, с. 134–135], гадаємо, що можна вважати налагодження механізму поступового запровадження праволюдних стандартів РЄ у правопорядок України доконаним фактом.

Тоді як РЄ є перспективною формою політичної інтеграції держав Європи, ще більші можливості співпраці не лише у політичній сфері, а й у сфері соціальної, економічній відкриваються для України у такому міжнародному інтеграційному об'єднанні, як ЄС.

Перебуваючи на роздоріжжі між Сходом та Заходом, переживаючи суперечливе відчуття власної багатовекторності, Україна повільно, але переконано все

ж крокує в Європу. Вступ України в ЄС є віддаленою, але досить привабливою перспективою, принаймні нині, коли, як відомо, відбуваються переговори між нею та ЄС щодо підписання договору про асоційоване членство [4, с. 41].

Реалізація цього стратегічного завдання для України потребує, поряд з іншим, освоєння правової системи ЄС. Це виражається у розробці розгалуженої системи нормативно-правових актів, які мають врегулювати процес адаптації законодавства України до законодавства ЄС.

Неодмінною складовою правової системи ЄС є група його актів з прав людини, яка суттєво примножилася з огляду на розроблення та ухвалення ЄС у 2000 р. «конституційного білю прав людини і громадянина цього наднаціонального утворення» [5, с. 40]. Його назва українською мовою (у перекладі Центру порівняльного права при Міністерстві юстиції України) звучить так: «Хартія основних прав ЄС» (далі – Хартія ЄС).

Вагомість цього документа щодо України визначається тим, що українська правова система має розвиватися у напрямку задоволення Копенгагенських критеріїв щодо стабільності суспільства, верховенства права і функціонування ринкової економіки [4, с. 42]. А саме дотримання прав людини є чи не найважливішим доказом, виявом дотримання принципу верховенства права.

До дії міжнародних чинників трансформації вітчизняного законодавства у напрямку втілення означеного принципу у поточному законодавстві, долучаються й певні внутрішні фактори, а саме: створення вперше у вітчизняній історії Конституційної Асамблеї, яка має розробити проект оновленої Конституції України, в тому числі й щодо удосконалення конституційно-правових норм з юридичного гарантування основоположних прав і свобод людини і громадянина [6].

Метою цієї статті є характеристика окремих тенденцій розвитку прав та свобод людини у європейському правовому просторі (зокрема, на прикладі Хартії ЄС), а також висловлення певних міркувань стосовно значення таких тенденцій для захисту прав людини в Україні.

Місце Хартії ЄС у системі джерел права ЄС. З набуттям чинності Лісабонського договору 1 грудня 2009 р. Хартія ЄС набула юридичної сили одного з установчих договорів ЄС. Беручи до уваги систему джерел права ЄС, зокрема вже усталений у науковій літературі поділ таких джерел за ступенем їх фундаментальності на первинні та вторинні [7, с. 120], можна з упевненістю стверджувати, що для Суду Європейського Союзу (далі – Суд ЄС) – органу, який послідовно забезпечує втілення принципу пріоритету права ЄС щодо національних правопорядків держав-членів цього формування, першочергового значення набула саме Хартія ЄС, а не ЄКПЛ, попри те, що остання визнана ЄС одним із загальних принципів його правової системи, які (принципи) теж є джерелами права ЄС. Адже відповідно до п. 3 ст. 6 Договору про ЄС (один із установчих актів ЄС, змінений Лісабонським договором) основоположні права, в тому вигляді, в якому вони закріплені в ЄКПЛ і впливають із спільних для держав-членів ЄС конституційних традицій, визнаються *загальними принципами права ЄС* (що ставить їх в ієрархії джерел права ЄС на друге місце після його установчих договорів) [8, с. 112].

Так, незважаючи на той факт, що зміни, внесені до установчих документів ЄС Лісабонським договором 2007 р., передбачають обов'язок ЄС приєднатися до системи захисту прав людини на основі ЄКПЛ, сьогодні власне Хартія ЄС є джерелом стандартів захисту прав людини для усіх органів та інституцій ЄС. Варто зазначити, що тільки за перший рік чинності Хартії ЄС Суд ЄС посилався на її норми понад 30 разів, а в листопаді 2010 р. вперше у своєму рішенні анулював

положення низки регламентів ЄС (однієї з форм вторинних джерел права ЄС) через їх суперечність Хартії ЄС [9].

Структурно-змістовні особливості Хартії ЄС. По-перше, переважна більшість прав, закріплених в хартії, – це «права людини». Отже, знання можливостей людини, що зафіксовані у ній, є важливими для тих громадян України, які перебувають у країнах ЄС чи мають намір туди виїхати.

По-друге, низка положень цього документа вносять суттєві новели у сучасне розуміння тих можливостей, котрі становлять інститут прав людини, а тому аналіз Хартії ЄС є важливим з огляду на перспективи удосконалення конституційно-правового механізму охорони і захисту прав та свобод людини і громадянина в Україні.

Врешті-решт, Хартія ЄС, як постійно підкреслюють її творці, – це не тільки правотворчий акт, джерело права. Вона закріплює також загальні фундаментальні цінності, відповідно до яких побудована структура документа: людська гідність, свобода, рівність та солідарність [10, с. 58]. У цьому, як зазначено в сучасній літературі, вона якісно переосмислює положення ЄКПЛ, висуваючи на перше місце захист гідності людини як основи загальнолюдських основних прав, свобод та цінностей [11, с. 176].

Зупинимося далі на окремих положеннях Хартії ЄС, що можуть мати значення для удосконалення положень Конституції України в напрямку зростання їх відповідності сучасним європейським стандартам.

Вже у преамбулі Хартії ЄС зазначено, що «людина та її інтереси – у центрі діяльності Союзу», а главу першу цього акту прямо названо «Гідність».

Формулювання прав людини навколо поняття людської гідності, засвідчує, на нашу думку, визнання означеної властивості людини джерелом усіх її прав, а також поступове зростання значення гуманізму як системоутворювальної з-поміж інших засад сучасного інституту прав людини.

Видається, що ця інтегративна властивість, частка природи людини, є принципово важливою для пояснення феномена «позитивної дискримінації» як відмінної риси сучасної концепції прав людини.

Так, глава третя Хартії ЄС «Рівність» охоплює правові норми, що закріплюють права дітей (ст. 24), права літніх людей (ст. 25), права осіб з фізичними та розумовими вадами (ст. 26).

Дозволимо висловити собі припущення, що сучасна інтерпретація поняття «гідності» людини (як її втілено, зокрема, в Хартії ЄС) має втілити на практиці ідею «соціальної компенсації органічної неповноцінності людини», тобто забезпечити виживання, гідне існування та розвиток індивідів, які внаслідок вроджених чи набутих вад потребують створення спеціальних «умов та засобів» [12, с. 8], котрі забезпечують їм «перемогу, а не поразку в боротьбі за життя» [13, с. 54–55].

Відтак, очевидним є неповна відповідність юридичних норм Конституції України соціальним стандартам, закріпленим в Хартії ЄС.

Розгляд інституту прав людини крізь призму гідності людини дає підстави пояснити відмову розробників Хартії ЄС від традиційного поділу прав людини на особистісні, політичні, соціально-економічні та культурні групи, а використання натомість загальнолюдських моральних понять як критеріїв класифікації.

Отже, гідність як властивість людини і джерело її основних прав потребує забезпечення, на нашу думку, рівного правового статусу усіх її можливостей, що, своєю чергою дає підстави вести мову про їх **неподільність** (однакову значущість для носія) як характерну рису сучасної інтерпретації феномена прав людини.

У цьому аспекті важко переоцінити внесок Хартії ЄС у вирішення такої сучасної проблеми загальної теорії прав людини, як визнання універсальності, взаємопов'язаності, невідчужуваності та непорушності прав людини.

Визнання пріоритетного значення за людською гідністю чітко простежується під час аналізу інших глав (головних структурних елементів) Хартії ЄС. У цьому ракурсі цікавим для аналізу є глава друга «Свободи», до якої включено, окрім традиційних прав класичної доктрини природного права (так званих «негативних» – таких, як право на вільне висловлювання думки, свободу совісті та зібрань тощо), і такі права, які у правничій літературі зачисляють до прав другого покоління (зокрема, право на працю, право на житло).

Наведені положення свідчать про помітну трансформацію розуміння прав людини в аспекті свободи власне, на нашу думку, через визнання гідності людини джерелом її прав та свобод.

Ця трансформація, своєю чергою, сприяє консолідації усіх прав людини навколо суб'єкта прав – людини незалежно від видової належності останніх.

Системний аналіз Хартії ЄС дає підстави дійти висновку про подальший розвиток інституту прав людини у напрямку дедалі більшого задоволення потреб людини. Тобто такого розуміння прав людини, яке відображається можливостями людини, необхідними для задоволення її життєво необхідних потреб. У цьому ракурсі важливого значення набуває, зокрема, ст. 36 Хартії ЄС, котра гарантує право на «доступ до послуг загальноекономічного значення». Такими послугами є, скажімо, платні послуги, які мають ключову роль для економіки і життєдіяльності сучасного суспільства і які надаються у сферах телекомунікації, транспорту, енергетики. Це ті права останнього покоління, які впроваджені до життя науково-технічним прогресом і посиленням соціальної функції держави [11, с. 165]. Вважаємо, що запровадження однойменного права людини у текст чинної Конституції України зумовлюватиме проведення цілеспрямованої державної політики у зазначених сферах.

Свідченням розширення кола потреб людини, які отримують задоволення через розвиток інституту прав людини, є ст. 8 глави третьої «Рівність» Хартії ЄС, з назвою «Захист персональних даних». Система можливостей людини, котра пов'язана з формулюванням цієї статті, спрямована на задоволення потреби людини на саморепрезентацію, або, інакше кажучи, на збереження щодо неї неспотвореної інформації, а у разі виявлення спотвореної – на внесення необхідних змін.

Цікаво зазначити, що необхідність визнання за людиною права практично однакового (ідентичного) за змістом зі змістом можливостей людини, які ґрунтуються на ст. 8 глави третьої «Рівність», сформулював у зарубіжній правовій літературі німецький правознавець Дж. Кальтунг [14, р. 74].

Значення положень Хартії ЄС щодо модернізації праволюдних положень Конституції України. Відтак, навіть коротке ознайомлення зі структурою Хартії ЄС, а також із номенклатурою закріплених у ній прав людини, дає підстави побачити нову «філософію прав людини», яка отримує нормативне втілення в установчих документах ЄС, і запропонувати внести такі зміни та доповнення до тексту чинної Конституції України.

По-перше, з огляду на значущість поняття «гідність» у структурі Хартії ЄС варто погодитися з висловленою у науковій літературі пропозицією доповнити ст. 21 Конституції України ч. 2 таким змістом: *«Гідність людини є основою її прав та свобод»* [15, с.97].

По-друге, вельми актуальними правами людини з огляду на реалії українського суспільства є можливості, які випливають з ст. 36 Хартії ЄС *«Право на*

доступ до послуг загальноекономічного значення». Видається, що закріплення однойменного права людини у чинній Конституції України є відповіддю на вимоги часу та практичною реалізацією положення п. 1 ст. 22 Основного Закону України про те, «що права і свободи людини і громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними».

По-третє, «проекція» гідності на сферу соціальних стандартів прав людини передбачає внесення змін до ст. 46 цього Основного Закону такого змісту: *«Людя похилого віку та людям з особливими потребами держава гарантує життя заходів, спрямованих на забезпечення їхньої незалежності, соціальної та професійної інтеграції й повноцінної участі у суспільному житті»*.

Гадаємо, що окремого дослідження і відповідного відображення у Конституції України потребують закріплені в Хартії ЄС соціально-економічні права людини, зокрема права, закріплені у ст. 27 «Право працівників на інформацію і проведення консультацій на рівні підприємства», ст. 29 «Право на послуги з працевлаштування». У цьому аспекті варто погодитися з науковцями, які зазначають, що Хартія ЄС йде набагато далі у формуванні свого «стандарту» прав людини, включаючи у нього права, які надавались до цього галузевим законодавством, але які мають фундаментальне значення у виробничій сфері [11, с. 67].

Проблеми практичної застосовності положень Хартії ЄС. Всебічність наукового дослідження Хартії ЄС полягає також визначенні тих її особливостей, що спроможні, на жаль, «обмежувати», а за певних умов – навіть нівелювати значний позитивний праволюдний потенціал цього документа.

По-перше, норми Хартії ЄС мають обов'язковий характер лише для інституцій ЄС у процесі здійснення наданих їм повноважень, зокрема під час прийняття відповідних правових актів. Тоді як приватні особи як суб'єкти правопорядку ЄС володіють обмеженими процесуальними можливостями щодо оскарження актів інституцій ЄС на предмет порушення останніми прав та свобод, закріплених у Хартії ЄС. Відповідно до ст. 263 Договору про функціонування ЄС, приватні особи мають право оскаржити акт інституції ЄС, який їм не адресований персонально (а переважна більшість означених актів має саме такий характер) тільки у тому випадку, коли він торкається їх *персонально та безпосередньо* [16, с. 65]. Зазначені принципи (персональний та безпосередній характер) були детально розроблені у судовій практиці Суду ЄС, і, як зазначено у науковій літературі, складність дотримання цих критеріїв на практиці тягне для приватних суб'єктів *неможливість безпосереднього оскарження актів інституцій ЄС на основі положень Хартії ЄС* [8, с. 114].

Відтак, можна зробити висновок, що для повноцінного використання можливостей, які впливають із Хартії ЄС, необхідною є принципова лібералізація процесуально-правового статусу приватних суб'єктів, яка прямо уможливить оскарження ними актів інституцій ЄС на предмет порушення основних прав та свобод.

По-друге, незважаючи на те, що Хартія є договором еволюційним як щодо номенклатури гарантованих нею прав людини, так і щодо їх техніко-юридичного формулювання та структурування у різних частинах цього документа, очевидно є невинуватна декларативність певних її положень. З одного боку, Хартія співвідноситься з еволюцією конституційного права у Європі в цілому, а з іншого – з тим, як еволюціонувало саме європейське право. Зокрема, Хартія закріплює визначені на основі прецедентів основоположні права, визнані Судом ЄС як неписаних загальних принципів права цього міжнародного утворення. Потрібно звернути увагу на те, що низка положень цього акта носить відносно-визначений, більше того, безпосередньо декларативний характер, що невинуватно розширює

сферу розсуду установ інституцій ЄС при визначенні ними напрямів практичної реалізації положень Хартії ЄС. Наприклад, виправдану критику викликають формулювання ст. 37 та 38 Хартії ЄС: так, скажімо, ст. 37 містить положення про те, що «політика Європейського Союзу повинна включати підвищений рівень захисту навколишнього середовища і забезпечувати покращення її якості відповідно з принципом стійкого розвитку». З одного боку, важливо, що у відповідній статті охоплено проблему не просто збереження навколишнього середовища, а високий рівень його захисту і підвищення якості навколишнього середовища відповідно до зростаючих науково-технологічних і фінансових можливостей держав ЄС, з другого ж – зазначене положення не витримує жодної критики з огляду на принцип правової визначеності, зокрема, в аспекті конкретних можливостей поведінки людини, котрі би впливали з формулювання ст. 37. Відсутність чітко сформульованих екологічних прав людини (таких як право на безпечне навколишнє середовище, право на достовірну екологічну інформацію, право на участь у прийнятті екологічних рішень) в тексті хартії є, очевидно її недоліком [11, с. 180]. Схожим чином заслуговує на критику формулювання ст. 38 Хартії ЄС, яке також не витримує перевірки принципом правової визначеності.

По-третє, норми Хартії ЄС, зокрема ч. 3 ст. 52, містять положення, за яким права та свободи, закріплені у цьому документі, в процесі його застосування повинні мати значення та обсяг відповідно до однойменних прав та свобод, закріплених у ЄКПЛ [11, с. 32]. Зазначена норма має слугувати гарантією того, що принципи захисту прав людини, закріплені в ЄПКЛ, та розроблені практикою ЄСПЛ, отримують своє належне та повне відображення у правозахисній практиці Суду ЄС.

Натомість практика Суду ЄС нерідко демонструє автономність застосування та тлумачення ним прав і свобод людини на відміну від ЄСПЛ. Конфліктною площиною між ЄС та ЄСПЛ у сфері прав людини називають щонайменше: а) систему надання біженцям притулку в ЄС на основі так званого Дублінського регламенту ЄС (близько 1 000 заяв щодо порушення норм ЄКПЛ про вирішення питання про депортацію біженців із держав-членів ЄС чекають свого вирішення у ЄСПЛ); б) практику застосування у ЄС Європейського ордеру на арешт, що, як стверджується, значно розходиться з усталеною практикою ЄСПЛ щодо застосування ст. 3 і 6 ЄКПЛ; в) антимонопольну практику ЄС з її надзвичайно високими штрафами і не виправдано великими повноваженнями Європейської Комісії з розслідування порушень і накладення штрафів [17, с. 111–114].

У цій же площині виникає питання, наскільки сумісними є п. 1 та п. 3 ст. 52 Хартії ЄС. Так, п. 1 ст. 52 вміщує положення про те, «що будь-яке обмеження прав та свобод, визнаних цією Хартією, повинно бути передбачене законом і не посягати на серцевинний зміст цих прав та свобод. Обмеження можуть застосовуватися лише за умови дотримання принципу пропорційності і тільки у тому випадку, якщо вони необхідні і *відповідають загальним цілям*, передбаченим Європейським Союзом, або необхідні для захисту прав та свобод інших людей». Порівняння зазначеного положення з п. 3 ст. 52, за яким права та свободи людини закріплені в Хартії ЄС, повинні мати зміст та обсяг відповідно до однойменних прав та свобод, закріплених в ЄКПЛ, дає змогу констатувати, що в ЄКПЛ не передбачено такої підстави обмежування прав та свобод людини, як загальні цілі ЄС, відтак, очевидним є відмінне розуміння принципу пропорційності у практиці ЄСПЛ та правовій системі ЄС.

Вирішення означених проблем, як нам видається, стане можливим лише після підписання угоди про приєднання ЄС до ЄКПЛ, коли остаточно буде подолано

«дуалізм» у тлумаченні та застосуванні однойменних прав людини у двох різних міжнародних правопорядках.

Хартія ЄС беззаперечно посприяла забезпеченню вищого рівня міжнародно-правового гарантування фундаментальних прав людини, а певні норми цього документа здатні слугувати взірцем для удосконалення конституційно-правового захисту прав людини в Україні. Норми цього документа сформовані з урахуванням світового та європейського досвіду, конституційних традицій держав-членів ЄС, а також практики ЄСПЛ і Суду ЄС [18, с. 162].

Водночас, є підстави констатувати певну обмеженість можливостей практичного застосування закріплених у Хартії ЄС стандартів прав людини у правовому порядку ЄС та необхідність гармонізації цих стандартів з однойменними правами, закріпленими у ЄКПЛ та інтерпретованими у практиці ЄСПЛ. Ці проблеми, гадаємо, зможуть бути успішно вирішені після підписання угоди про приєднання ЄС до ЄКПЛ.

Список використаної літератури

1. *Баштанник В.* Регламентация захисту прав людини у системі права ЄС: організаційно-правовий аспект / В. Баштанник // *Право України*. – 2006. – № 9. – С. 56.
2. *Заблоцька Л.* Формування ідеї прав людини в Європейському Союзі / Л. Заблоцька / *Законотворчість. Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним та європейським правом (збірник науково-практичних матеріалів)*. – Вип. 4. – К., 2005. – С. 99.
3. *Соловійов О. В.* Міжнародні договори та міжнародно-судова практика їх застосування як джерела національного права / О. В. Соловійов // *Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України / редкол. : П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія І. Дослідження та реферати. – Вип. 26. – К. : АОК, 2012. – 164 с.*
4. *Шевчук С.* Шлях інтеграції в Європейський Союз: основні вимоги до членства, етапи приєднання та інституційні механізми / С. Шевчук, І. Кравчук // *Ніщський договір та розширення Європейського Союзу*. – К., 2001. – 124 с.
5. *Verbatim de la reunion de la Convention du 26 Septembre 2000 // CHARTE 4958/00 (CONVENT 53)*. – Bruxelles, le 27 octobre 2000. – P. 40–47.
6. Указ Президента про Конституційну Асамблею № 328/2012 від 17.05.2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.president.gov.ua/documents/14752.html
7. *Опришко В. Ф.* Право Європейського Союзу / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. – К. : КНЕУ, 2002. – 460 с.
8. *Энтин К. В.* Присоединение Евросоюза к ЕКПЧ / К. В. Энтин / *Европейское право*. – 2012. – № 3. – С. 111–123.
9. *Joined cases C-92/09 and C-93/09 Volker and Markus Schecke Gbr (C-92/09) Harmut Eifert (C-93/09) v / Land Hassen*. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://curia.europa.eu/juris/document>
10. *Хартія основних прав Європейського Союзу (переклад А. Пендак) // Ніщський договір та розширення Європейського Союзу*. – К., 2001. – 124 с.
11. *Хартія Европейского Союза об основных правах. Комментарий*. – М. : Юриспруденция, 2001. – 203 с.
12. *Рабінович П. М.* Зміст і обсяг прав людини: всесвітня уніфікація чи національна диверсифікація? / П. М. Рабінович // *Юридичний вісник України*. – 2001. – 17–23 листопада. – С. 8.
13. *Спасибенко С. Г.* Социальная идентичность человека / С. Г. Спасибенко // *Социально-гуманитарные знания*. – 2001. – № 1. – С. 48–57.
14. *Caltung J.* Human Rights in Another Key / J. Caltung. – New-York : Polity Press, 1998. – 178 p.

15. Конституційно-правовий статус людини: можливості удосконалення в Україні : колективна монографія / Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України / редкол. : П. М. Рабінович (голов. ред.) та ін. – Серія І. Дослідження та реферати. – Вип. 24. – Львів : Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2012. – 180 с.
16. Договор о функционировании Европейского Союза // Европейский Союз: основополагающие акты в редакции Лиссабонского договора с комментариями / отв. ред. С. Ю. Кашкин. – М. : ИНФРА-М., 2008. – С. 65.
17. *Исполинов А. С.* Практика ЕСПЧ в отношении Европейского Союза: некоторые уроки для ЕврАзЭС / А. С. Исполинов // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2012. – № 3. – С. 112–114.
18. *Добрянський С. П.* Інститут прав людини в Європейському Союзі (становлення та розвиток: загальна характеристика) / С. П. Добрянський, О. О. Венецька : матеріали Четвертого всеукраїнського круглого столу «Антропологія права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи)» (28–29 лист. 2008 р., м. Львів). – Львів : Край, 2009. – С. 156–164.

ХАРТИЯ ОСНОВНЫХ ПРАВ ЕВРОПЕЙСКОГО СОЮЗА: ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ

С. Добрянский

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

Исследуются новеллы юридического гарантирования основных прав человека в Европейском Союзе на примере Хартии основных прав Европейского Союза, а также проблемы ее применения в правовом порядке данного международного формирования. Разработаны предложения, направленные на усовершенствование правового обеспечения прав человека в Украине.

Ключевые слова: права человека, тенденции развития прав человека, юридическое гарантирование прав человека, Конституция Украины.

CHARTER OF BASIC RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION: ACHIEVEMENTS AND PERSPECTIVES

S. Dobryansky

*Ivan Franko National University of Lviv
Universitetska Str., 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

Novelties of legal guaranteeing of fundamental human rights in the European Union on the example of the Charter of Basic Rights of the European Union as well as issues of its practice application within the legal order of this international establishment are researched. On the basis of this research, the author makes his own propositions as to the improvement of constitutional guaranteeing of human rights in Ukraine.

Key words: human rights, tendencies of human rights development, legal guaranteeing of human rights, Constitution of Ukraine.

*Стаття: надійшла до редакції 15.03.2013
прийнята до друку 29.04.2013*